

Traditionens styrke

Kevin Costners film om indianernes undergang

af Niels Jensen

Westernfilmens grund-konstellation er modsætningen mellem den enkelte og fællesskabet og disse begrebers indbyrdes afhængighed. Det ene måles på det andet, og i betrængte tider understreges gensidigheden. Samfundet blir i ekstrem grad afhængig af hver enkelts indsats, og den enkelte manes til at forstå sig selv som værende til for samfundets skyld. Sådan er det i et pionersamfund. Sådan er det under krig. 'Spørg ikke hvad Amerika kan gøre for dig. Spørg hvad du kan gøre for Amerika', formanede John F. Kennedy ved indgangen til et trængslerens årti for nationen.

Den der i en sådan epoke vælger dissidentens rolle blir betragtet som forræder. Mest radikal af alle udmeldelser er selvmordet eller det direkte at tilslutte sig fjenden. To sider

af samme sag. En alliance med døden mod de der blir tilbage.

Forræderen

Kevin Costners film *Danser med Ulve* efter roman og manuskript af Michael Blake handler om en mand, der bliver forræder i de ovenstående betydninger. Såvel den ene som den anden.

Løjtnant John J. Dunbar gør under et slag i borgerkrigen, hvad han kan, for at blive ombragt. Slagteriet og frygten for lemlæstelse får ham til at søge en hurtig død, som han imidlertid ikke finder. I stedet forstås hans selvmorderiske ridt gennem fjendens kugleregn som en heltgerning, og han smykkes med medaljer. For ham blir det absurditetens apoteose.

Som belønning for sin tilsyneladende så heroiske indsats bevilliges der ham en ønskestilling, og Dunbar vælger til omgivelsernes undren en fjern kommando yderst mod vest, hvor civilisationen blir til vildnis.

Her optages han snart i en indianerstamme og oplever hos siouxerne den *wholeness* og *sameness*, som hans landsmand psykologen E. H. Erikson, der har skrevet om 'Life History and Historical Moment', mener er bestemmende for etablering af identitetsfølelse.

Indianerstammen bliver Dunbars slægt, og snart kan han fejre bryllup med en hvid pige, der selv er blevet sioux. For den tidligere løjtnant i Nordstats-kavaleriet reetableres m.a.o. såvel selvforståelsen som gruppefællesskabet, og begge forhold står snart sin prøve i en ny krig. Denne gang er fjenden pawnees, og kampen er hverken politisk eller militært så lidt som idealistisk bestemt. Der strides eksistentielt. Om forråd, om overlevelse. En krig der er til at forstå. Dunbar er nu Danser med ulve, hans indianske navn.

At selvforståelsen og tilhørsforholdet denne gang er af en helt anden karat, end hvad han forkastede i borgerkrigens rasen, kommer af, at

der nu er tale om erkendelse og valg, hvor tidligere tilfældigheder var bestemmende. Om nogen pludselig forvandling er der imidlertid ikke tale.

I tidsrummet mellem soldatertilværelsen og livet som indianer lever Dunbar ene på sin post, et af hæren forladt udsted i vildmarken. Han har solen over sig om dagen og stjernerne om natten. Hesten er hans ven og en vild ulv hans gode nabo med hvem han danser sig til en pagt med naturen, samtidig med at de civilisatoriske træk bevares. Dunbar fører dagbog. Små iagttagelser og livsbetragtninger. Ligesom den åndsbeslægtede digterfilosof Henry David Thoreau, der døde året før filmen tager sin begyndelse, bliver Dunbar en eremit, der ud af ensomheden henter indsigt i, hvad der her i livet er det eneste fornødne. Hos Thoreau således:

Menneskets livsbehov i vort klima kunne ret fyldestgørende inddeles i grupperne: Føde, læ, klæder og ild. Thi først når vi har sikret os disse fornødenheder, er vi i stand til frit og med udsigt til held at beskæftige os med livets sande problemer...

I al slags vejr, hver time nat og dag, har jeg årvågent stræbt efter at gribe det afgørende øjeblik og endda med et hak ridse det fast i min stok; jeg har stræbt mod at stå i det punkt, hvor to evigheder mødes, fortid og fremtid, altså midt i selve nuet, og at balancere på den smalle streg. (»Walden«)

Andre ord for *wholeness* og *sameness*. De begreber hvormed den moderne psykolog søger at definere identitetsproblematikken, der for ham just er at finde i bestræbelsen på meningsfuldt at gestalte en sammenhæng mellem fortid, nutid og fremtid.

Ét er imidlertid at stræbe og gribe. Et andet at fastholde og fuldbyrde. Og det er klart at filmen ikke kan ende i den rene og skære opfyldelse. Historier lavet i dag slutter ikke med et *The End*, men med kilometerlange rulletekster, bag hvilke fortællingens videre forløb fortæber sig. En skønne dag kommer det til et opgør mellem sioux og U.S. Cavalry, og *Danser med Ulve* svigter ikke den side, han har valgt. Til gengæld forstår han også, at han nu er det uomgængelige mål for de hvides hævn, og at hævnen vil nedkalde en massakre på den stamme han tilhø-

rer. Der er ikke andet for end bryde op og forsvinde bag de op ad lærredet skridende credits.

En kulturs undergang

Dunbar alias Danser med Ulve lider altså den skæbne at gå til grunde i kløften mellem racerne. Et stort motiv i amerikansk fiktion med William Faulkners 'Forløsning i August' og John Fords *Forfølgeren* som de absolutte hovedværker i henholdsvis litteraturen og filmen. På det kunstneriske niveau har Costners *Danser med Ulve* intet med dem at beskaffe. Den er en fersk og uproblematisk drengbog. Uden nerve, men med den gode vilje. Aldeles tom i de sentimentale afsnit og kedsommelig i de folkloristisk opbyggelige, men til gengæld også frisk og uimponeret, fuld af fortælleglæde såvel i den del der skildrer prærieensomheden som i de, hvor det går løs. Genrens mulighed for at indfælde begivenhederne i store naturscenerier er smukt og umanieret udnyttet af fotografen Dean Semler. I det hele taget er filmen ikke optaget af, hvad og hvordan den er, hvilket har taget pusten af de andre stort anlagte westerns fra de senere år, der er blevet en slags western-westerns, og det er den ikke – altså optaget af hvad den er – fordi den i stedet har en selvfølgelig og god historie at fortælle om noget på hjerte.

Ikke i sig selv nogen stor film så vidner *Danser med Ulve* om stor traditions styrke. Om en genres rigdom på temaer og motiver. Individet kontra samfundet er et. Ødemarken som individuationens støbeske et andet. Dertil nord versus syd, øst versus vest og endelig hele koloniseringskapitlet i USAs historie. En civilisations tilblivelse og en andens forsvinden. 'With the buffalo gone the way of life of the mounted Indians of the Great Plains was finished – and well they knew it,' som det lakonisk hedder i John K. Herra & Edw. S. Wallaces 'The Story of the U.S. Cavalry.'

Og netop den side af sagen – jægerkulturens undergang, da bøflerne forsvinder – får en af filmens flotteste passager. Iøvrigt ikke noget genkommende motiv i genren. At indianerkulturens og bøflernes udrydelse er to sider af samme sag blottes i *Forfølgeren* på et minut eller to, men som centralt tema er der ikke mange andre steder at finde det end i Richard Brooks *The Last Hunt* (1956). Det der er lykkedes i dag – at lade slagteriet indgå i en stor prestigøus og folkelig succes – mislykkedes imidlertid dengang:

Hensigten med filmen var at kvalme publikum i en sådan grad, at det ville erklære det (bøffelslagteriet) for en forbrydelse. Men folk blev så dårlige, at der ikke kom nogen for at se filmen. (Til slut efter at bøflerne er blevet dræbt og dræbt indtil der ikke er flere tilbage, får vi ikke den rituelle gunfight mellem helt og skurk. Skurken er frosset til døde mens han om natten venter på morgendagens opgør). Det brød vel reglerne og heraf lærte jeg noget værdifuldt: Når man har med et traditionelt sujet at gøre skal man ikke snyde publikum, for westerns med deres gun-play er som en musical – det er altsammen fantasi, og det skal man holde fast ved. Vil man det virkelige, måden hvorpå Vesten virkelig var, så skal man lave det på et lille budget og ikke forvente mirakler. (Brooks i Mayersberg: Hollywood. The Haunted House).

Costner har taget ved lære. Han har haft besvær med at skaffe sig et stort budget men har fået det og til gengæld holdt sig til reglerne. Rollerne er byttet om ganske vist. Det er de andre der er the good guys. Men spillet spilles som det skal. En western på den gammeldags maner.

Danser med ulve

Dances With Wolves. USA 1990. Instr.: Kevin Costner. Manus: Michael Blake. Foto: Dean Selmer. Klip: Neil Travis. Musik: John Barry. Med: Kevin Costner (Lt. John J. Dunbar), Mary McDonnell (Står med krytnæve), Graham Greene (Sparkende fugl). Udl: Egmont. 175 min. Prem: 10.5.91.